

AMERİKA'NIN FİLİSTİN MESELESİNE SUNDUĞU PROJELERE DAİR ANALİTİK BİR OKUMA: BALFOUR DEKLARASYONU DESTEĞİNDEN YÜZYILIN ANLAŞMASI'NA (1917-2020)

ANALİZ

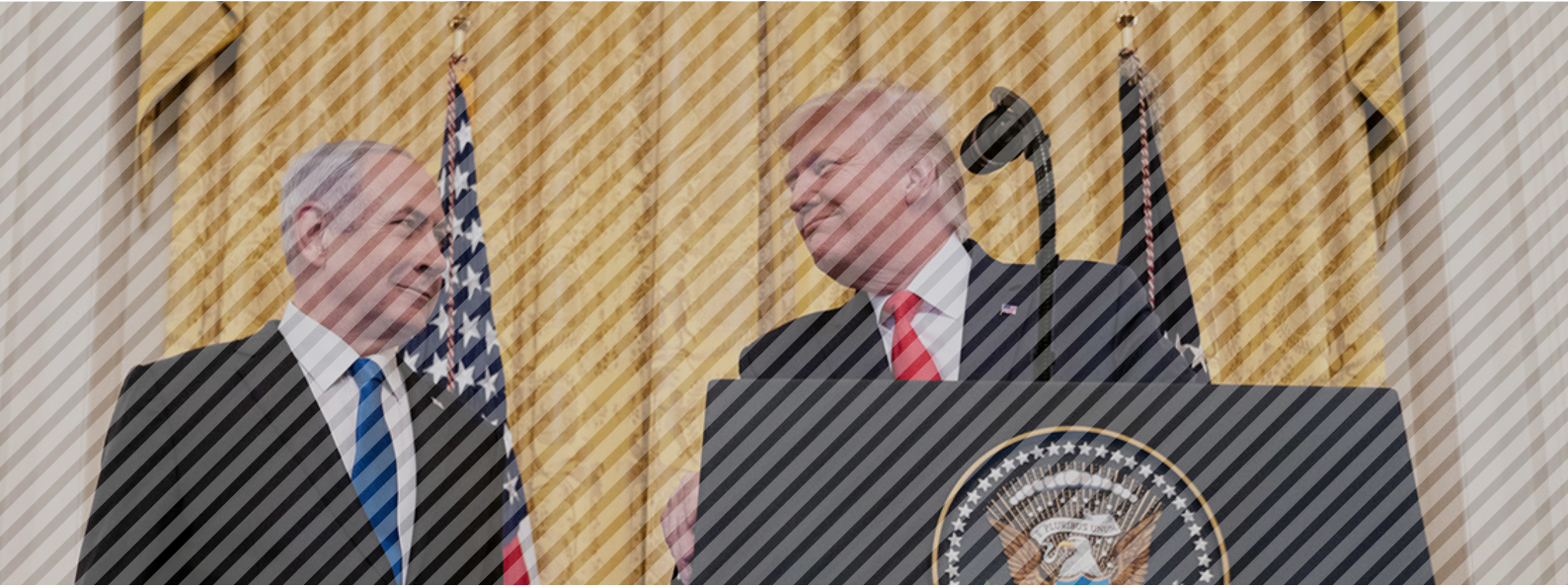
FERAS ALİ QAWASME

4 MART 2020

الشرق
للأبحاث الاستراتيجية

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH

[Bu yazının Arapça orijinal versiyonu Al Sharq Forum'un web sayfasında mevcuttur]

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
ABD PROJELERİ	5
1948 FİLİSTİN İŞGALİ ÖNCESİNDEKİ ABD PROJELERİ	5
1948-1967 YILLARI ARASINDAKİ ABD PROJELERİ	6
1967 SONRASI VE 1993 OSLO ANLAŞMASI ÖNCESİNDE SUNULAN ABD PROJELERİ	7
OSLO ANLAŞMASI'NDAN SONRA SUNULAN ABD PROJELERİ	11
ABD PROJELERİNİN ÖZETİ	12
ABD PROJELERİNİN ANALİTİK BİR OKUMASI	14
ABD PROJELERİNİN İÇERİĞİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLER	16
STRATEJİK OLMAKTAN ÖTE TAKTİKSEL OLARAK SUNULAN PROJELER	17
REDDETMEK KAYIP KABUL ETMEK DAHA BÜYÜK BİR KAYIP	18
YÜZYILIN ANLAŞMASI: EN ÖNEMLİ MADDELER	21
YÜZYILIN ANLAŞMASI PROJESİ'NE ANALİTİK BAKIŞ	22
ANLAŞMADAKİ 2 PROJE	23
REFERANSLAR	25
YAZAR HAKKINDA	27
AL SHARQ FORUM HAKKINDA	27

Özet: Bu çalışma, Arap-İsrail çatışmasını çözüme kavuşturmak için sunulan 20 Amerikan projesinin analitik bir okumasını içermektedir. Projelerin sunulmasıyla başlayan çalışma, bu projelerin en önemli özelliklerinin derinlemesine bir şekilde ele alınmasıyla devam etmektedir. Daha sonra Yüzyılın Anlaşması analitik bir okumaya tabi tutulmuştur.

Çalışmanın sonuçları, Amerikan projelerinin Filistinlilerin haklarına yönelik meselelerde aşamalı olarak olumsuzluklar içerdiğini ortaya koyarken, bu projelerin en önemli belirleyicisinin de İsrail devletinin dayattığı fiili politikalar ile ABD'deki Siyonist lobisinin baskıları olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sonuçlarından bir diğeri de sunulan projelerin içeriğine ilişkin Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti arasında temel bir fark gözlenmediği, ancak farklılıkların başkandan başkana çeşitli türde değişiklikler arz ettiği yönündedir. Bu çalışmada, söz konusu projelerin çatışmayı çözüme kavuşturma stratejisinden, aşamalar halinde esas hedeflerin gerçekleştirilmek istendiği bir taktiğe dönüşmesi durumu da ele alınmaktadır. Ayrıca, çalışmada Arap dünyasının ve Filistinlilerin bu projelere ilişkin tutumu da mercek altına alınmaktadır. Buna göre; Arap dünyası ve Filistinliler ABD öncülüğündeki bu projeleri ilk olarak reddetmekte, sonra yeni gerçeklerin dayatılmasının ardından kabul sürecine geçmekte ve devamında eski gerçekleri dayanak olarak talep edip, yeni gerçekleri reddetmektedir. Çözüm projelerini reddetme tutumunun bir kayıp oluşturduğu açıktır ancak kabul edilmesi daha büyük bir kayba yol açacaktır. Tıpkı Oslo sonuçlarında olduğu gibi.

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) çeşitli projeleri kabul etmesi veya reddetmesindeki belirleyici faktörleri incelerken, ilk belirleyici unsurun Filistinlilerin kendilerini temsil eden bir Filistin varlığı altında kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınması olduğu görülmektedir. Filistinlilere müzakere olanağı tanınması halinde; mülteciler, vatan ve Kudüs gibi diğer meseleler ikincil bir konumda yer almaktadır.

Tarihsel bir okuma, herhangi bir projenin başarısının yalnızca tarafların doğrudan bir mutabakata varması ile gerçekleşeceğini teyit etmektedir. Nitekim Filistinliler ve İsraililer, bu durumu Oslo hariç hiçbir projede gerçekleştirememiştir. Çalışma, Yüzyılın Anlaşması'nın en öne çıkan özelliğinin Filistin tarafının hakkının gasp edilmesi olduğunu göstermektedir. Anlaşmanın iki bölümden oluştuğunu gösteren çalışmaya göre birinci bölüm, Filistin reddinden etkilenmeyen statükonun meşruiyeti ile ilişkili, ikinci bölüm ise gelecekteki yeni gerçeklerle bağlantılıdır ki bu durumun her iki tarafın rızası olmadan elde edilmesi zordur. Çalışma, İsrail'in şimdiye kadar elde ettiklerine istinaden yeni ihlaller dayatacağının da altını çizerek sona ermektedir.

ABD Projeleri

Bu bölümde, 1917 yılından Trump yönetiminin göreve geldiği 2016 yılına kadar geçen süreçte Filistin meselesini çözüme kavuşturmak için önerilen 20 ABD projesi sunulmaktadır. Balfour Deklarasyonu ve Filistin Paylaşım Planı'nın sunulduğu ilk iki projenin yalnızca ABD'ye ait olmadığını ancak ABD'nin bu anlaşmaların ilanında ana destekçi konumunda olduğu fark edilirken, diğer projelerin ise tamamen ABD kaynaklı olduğuna dikkat çekilmiştir.

1948 Filistin İşgali Öncesindeki ABD Projeleri

1. 1917 Balfour Deklarasyonu'na Destek

ABD'nin Filistin meselesiyle ilgili projelerinin başlangıcını, 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu'na destek sözüyle belgelemek mümkündür. Dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson, Colonel House olarak da bilinen Danışmanı Edward M. House'u Filistin'de Yahudiler için ulusal bir vatan kurmayı vaat eden İngiliz Kabinesi'nin oturumuna katılmak üzere İngiltere'ye göndermiştir. 22 Eylül 1922 tarihinde ABD Hükümeti Balfour Deklarasyonu'nu kesin olarak onaylamıştır. Balfour, Siyonist hareketin kutlamaları ve Arapların kınamasıyla karşılanmıştır. Bu deklarasyon, daha sonra Filistin Paylaşım Planı ve 1948'deki Filistin işgalinin de temelini oluşturmuştur.

2. 1947 Filistin Paylaşım Planı'na Destek

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (BMGK) Kasım 1947'de çıkardığı 181 nolu kararı, Filistin'i iki ülkeye bölmeyi içermektedir. Buna göre; birinci devlet toprakların yüzde 56'sını kontrol eden İsrail, ikincisi de toprakların yüzde 44'ünü kontrol eden Filistin olacaktır. Kudüs ise uluslararası gözlem altında tutulacaktır. Genel Kurul üyelerinin büyük bir çoğunluğunun Filistin Paylaşım Planı lehine oy vermesine rağmen, üçte iki çoğunluğa ulaşamaması nedeniyle herhangi bir karar alınamamıştır. ABD, karar lehine oy kullanması için Haiti ve Liberya gibi küçük ülkeler üzerinde çeşitli baskılar kurmuş ve sonunda Birleşmiş Milletler (BM) 2 oy fazlalığıyla kararı geçirmiştir. Ancak her ne kadar karar çıkmış olsa da Araplar tarafından reddedildiği için uygulanmamıştır. Sonuç olarak ABD yönetimi, Mart 1948'de Filistin Paylaşım Planı'nın gerçekleşmesinin ancak askeri güçle gerçekleşebileceğini anlamış ancak bu seçeneği o dönemdeki petrol çıkarlarını korumak için masaya yatırmamıştır ve nihayetinde BM'nin 181 nolu kararından desteğini geri çekmesini gerektiren yeni bir karar taslağı açıklamıştır.

Amerikalıların bölünme kararının barışçıl bir şekilde uygulanamayacağı kanısına varmasının ardından Nisan 1948'de Amerikalı temsilci Warren Austin, siyasi bir çözüme ulaşıncaya dek Filistin'i uluslararası vesayetle yönetmek için Güvenlik Konseyi'ne bir karar taslağı sunmuştur. Bu proje Siyonist yönetim üzerinde şok etkisi yaratmıştır

3. 1948 ABD'nin Filistin'de Uluslararası Vesayet Projesi

Amerikalıların bölünme kararının barışçıl bir şekilde uygulanamayacağı kanısına varmasının ardından Nisan 1948'de Amerikalı temsilci Warren Austin, siyasi bir çözüme ulaşıncaya dek Filistin'i uluslararası vesayetle yönetmek için Güvenlik Konseyi'ne bir karar taslağı sunmuştur. Bu proje Siyonist yönetim üzerinde şok etkisi yaratmıştır. Uluslararası vesayet dayatmasını kabul etmeyen Siyonistler, Yahudiler için devlet kurulmasını kolaylaştırma çağrısında bulunmuştur. Amerikalı temsilci vesayet projesini savunurken, Siyonizm Hareketi 14 Mayıs 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan etmiştir. Amerika vesayet projesini savunmasına rağmen, İsrail'in kurulduğunun ilan edilmesinden dakikalar sonra Başkan Harry Truman'ın açıklamasıyla İsrail'i tanıyan ilk ülke ABD olmuştur.

1948-1967 Yılları Arasındaki ABD Projeleri

4. 1949 'McGhee' Ekonomik Kalkınma Projesi

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı George McGhee tarafından sunulan bu proje, iki yolla mülteci sorununa bir çözüm bulmayı hedeflemiştir. Birincisi, mültecilerin bulunduğu Arap ülkelerine mali yardım karşılığında kapsamlı bir yerleştirme projesi iken, ikincisi 750 bin Filistinliden 100 bin Filistinli mültecinin Yahudi çıkarlarına zarar vermeyecek şekilde ülkelerine dönmesi planıdır. Arap ülkeleri, mültecilerin Filistin'e dönme hakkını içeren 194 nolu kararı ihlal ettiği için bu planı reddetmiştir. İsrail de mültecilerin bir kısmının geri dönmesi planını kabul etmemiştir. Bu nedenle plan başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

5. 1953 Johnston Projesi

1953'te ABD Başkanı Dwight Eisenhower yönetiminin göreve gelmesinin ardından ABD Başkanı sefir Eric Johnston'ı Araplar ve İsrail arasındaki su krizini çözmek için Orta Doğu'ya göndermiştir. "Ürdün Nehri Birleştirilmiş Su Kaynaklarını Geliştirme Projesi" olarak adlandırılan Johnston projesi, bölgesel bir çözüm çerçevesinde Ürdün, Suriye ve Lübnan sularının İsrail'e aktarılmasını içeriyordu. Proje ayrıca, Ürdün'deki nehir suyunu kullanmak suretiyle enerji üretimi yaparak mülteci sorununa bir çözüm bulunmasıyla mültecilerinin yeniden yerleştirilmesini de içeriyordu. Johnston projesi, mültecilerin yeniden ülkelerine dönmelerini içeren McGhee projesini reddetmemiştir. Ancak Araplar ve Filistinliler 1955 yılında Kudüs'te düzenlenen Filistin Mülteci Konferansı'nda bu projeyi reddetmiştir. Böylece proje başarısızlıkla sonuçlanmış ve uygulanmamıştır.

Gama Projesi'nin tarafları Mısır ve İsrail iken ABD yönetimi de iki ülke arasındaki çatışmayı çözüme kavuşturmak için Ortadoğu'ya üç uzman göndermiştir. Ancak buna rağmen eski Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdunnasır, İsrail ile barışmanın BM'nin Filistinli mültecilerin geri dönüşüyle ilgili kararlarının ve 1947 yılında çıkarılan Filistin Paylaşım Planı'nın uygulanmasından sonra yapılması gerektiğini vurgulamıştır

6. 1955 Gama Projesi

Gama Projesi'nin tarafları Mısır ve İsrail iken ABD yönetimi de iki ülke arasındaki çatışmayı çözüme kavuşturmak için Ortadoğu'ya üç uzman göndermiştir. Ancak buna rağmen eski Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdunnasır, İsrail ile barışmanın BM'nin Filistinli mültecilerin geri dönüşüyle ilgili kararlarının ve 1947 yılında çıkarılan Filistin Paylaşım Planı'nın uygulanmasından sonra yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu proje de İsrail tarafından reddedilmiştir. Özellikle İsrail'in Gazze'deki Mısır güçlerine karşı saldırı başlatmasının ardından proje tamamen başarısızlığa uğramıştır.

7. 1955 Dulles Projesi

ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles tarafından sunulan bu proje, mülteci sorununu insani bir sorun olarak ele alıp çözmeyi ve Filistinlileri buldukları Arap ülkelerine yerleştirerek Arap-İsrail çatışmasını sona erdirmeyi hedeflemiştir. Proje, İsrail'in bölge ülkeleri ile arasındaki kaygıları aşarak Arap ülkeleri ile arasındaki sınır problemlerini ve Kudüs başta olmak üzere diğer meseleleri çözmeyi amaçlamıştır. Arap Birliği, Dulles projesinin BM kararlarını içermediği konusunda ısrarcı olmuştur. İsrail tarafı ise Dulles'in önerilerinin sorunun çözümü için bir başlangıç noktası olabileceğini belirtirken, toprak konusuyla ilgili herhangi bir taviz vermeyeceğini ve ateşkes hattını değiştirmedeki isteksizliğini vurgulamıştır. Proje, Arap ve İsrail tarafının uzlaşamaması sonucu başarısızlığa uğramıştır.

1967 Sonrası ve 1993 Oslo Anlaşması Öncesinde Sunulan ABD Projeleri

8. 1961 Amerikan Başkanı Kennedy'nin Girişimi

ABD Başkanı John Kennedy, iktidara geldikten sonra mülteci, Ürdün Nehri suları ve Arap-İsrail çatışması meselesini ılımlı ve adil bir şekilde çözmek için bir girişime öncülük etti. Buna göre, mülteciler topraklarına geri gönderilecek ve diğerleri için de tazminat ödenecekti. Arap ülkeleri bunu memnuniyetle karşıladı ve konuyla ilgili inisiyatif aldı. Ancak İsrail ile Siyonist lobinin yanı sıra İsrail'in tarafında olan ABD Temsilciler Meclisi ve Senato bu girişimi reddetti. Sonuç olarak Amerikan Başkanı'nın bu girişimi başarısız oldu. Ardından Kennedy, mülteci sorununu çözmek için yeni bir proje hazırlamak

üzere Carnegie Uluslararası Barış Vakfı Başkanı Joseph Johnson'u görevlendirdi. O proje de çıkmaz bir yola girerek sonuçsuz kaldı.

9. 1968 Scranton Projesi

ABD Başkanı Richard Nixon, elçisi William Scranton'u siyasi bir çözüm aramak için Orta Doğu'ya gönderdi. Scranton, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ni Ürdün'e ilhak etmeyi ve El-Halil, Kudüs ve Birüssebi'nin Gazze'ye kara yolu ile bağlanmasını içeren projesini sundu. Bu projenin amacı Gazze'nin silahlardan arındırılmasıydı. Bu durumda Nablus, Cenin ve Kalkilya bölgeleri güvenlik çemberine alınarak İsrail'in korunması sağlanacaktı. Kudüs, İsrail'den alınarak Ürdün'ün kontrolüne verilecek, mukaddes bölgeler ise uluslararası hakimiyet altında olacaktı. Ancak İsrail ve Amerikalı Yahudilerin bu projeyi reddetmesi üzerine Başkan Nixon geri adım atmak durumunda kaldı.

10. 1970 Rogers Projesi

1967 savaşının ardından Mısır ve Filistinli direniş güçleri, bir yıpratma savaşı başlatarak Ürdün Cephesi'nden işgal unsurlarını vurmaya başladı. 25 Haziran 1970 tarihinde ABD Başkanı Richard Nixon döneminde Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunan William Rogers Mısır, Ürdün ve İsrail arasında 90 günlük ateşkesin sağlanması için 242 sayılı kararın tam anlamıyla uygulanmasını

hedefleyen bir proje sundu. Rogers, 3 tarafa da birbirlerini, birbirlerinin egemenliğini, siyasi bağımsızlığını ve bölgesel güvenliğini tanıma çağrısında bulundu. Mısır, Ürdün ve İsrail projeyi onayladı ancak Filistinliler reddetti. Mısır'ın yıpratma savaşında sular durulduğunda Filistin direnişi kan kaybetmiş ve ABD de Rogers Projesi'nden vazgeçmiştir. İsrail ise Mısır'ın ateşkes şartlarına uymadığını gerekçe göstererek projeyi reddetmiştir. Ancak proje, her ne kadar 242 sayılı kararı uygulamaya koyamasa da yıpratma savaşını sakinleştirmeyi ve Ürdün'deki Filistin direnişini zayıflatmayı başarmıştır.

11. 1977 Brzezinski Projesi

Jimmy Carter'ın 1977'de göreve başlamasının ardından Ocak ayında yaptığı ilk konuşmaları ABD'deki Yahudi diasporasını şoke etti ve kızdırdı. Filistinliler için ulusal bir vatan kurmanın önemini ve Filistinlilerin İsrail'in meşruiyetini kabul etme gereğini vurgulayan Carter, daha sonra bu söylemini değiştirerek, Ürdün ya da Suriye'ye bağlı bir varlığı kastettiğini savundu. Bu konuşmadan aylar sonra ise Carter'ın ulusal güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski, kendi adını taşıyan bir projeyi duyurdu. Brzezinski Projesi, Batı Şeria ve Gazze'yi Ürdün'e ilhak ederek buraya silahlardan arındırılmış bir özerklik vermeyi hedefliyordu. Bunun yanında Ürdün, Hayfa Limanı'nda serbest bir sektör kullanma

Mısır'ın yıpratma savaşında sular durulduğunda Filistin direnişi kan kaybetmiş ve ABD de Rogers Projesi'nden vazgeçmiştir. İsrail ise Mısır'ın ateşkes şartlarına uymadığını gerekçe göstererek projeyi reddetmiştir. Ancak proje, her ne kadar 242 sayılı kararı uygulamaya koyamasa da yıpratma savaşını sakinleştirmeyi ve Ürdün'deki Filistin direnişini zayıflatmayı başarmıştır

hakkını elde edecek, Kudüs İsrail'in birleşik başkenti olarak kalacak ve dini bir konsey de buradaki kutsal emanetleri gözetim altında tutacaktı. Proje ayrıca İsrail'in Batı Şeria ve Gazze Şeridi üzerindeki egemenlik iddiasından vazgeçmeleri karşılığında, Filistinlilerin de tam bağımsızlık taleplerinden vazgeçmelerini içeriyordu. Buna karşın, Batı Şeria ve Gazze'deki Arap nüfusuna özgürce hareket etme ve çalışma hakkı tanınıyordu. İsraililerin ise bu bölgede hareket hakkı olmayacaktı. Ancak FKÖ, Filistinlilere bağımsız devletlerinin kurulması, mültecilerin geri dönüşü ve kendi kaderlerini belirleme hakkı vermediği gerekçesiyle projeyi reddetti. Arapların çoğunun kabul etmemesi ise projeye damgasını vurdu.

12. Başkan Carter'ın İkinci Projesi

Carter'ın Ocak 1977'de yaptığı konuşmada ilan ettiği Brzezinski Projesi'nin Filistinliler tarafından reddedilmesinin ardından, Jimmy Carter ikinci projesiyle tekrar gündeme geldi. Proje, İsrail'in Filistinlilerin meşru haklarını tanıması karşılığında Arapların da İsrail'in güvenli sınırlarını tanımalarını içeriyordu. FKÖ projeyi memnuniyetle karşıladı. İsrail ve Siyonist lobisi, Carter'ın Filistinlilerin hakkını vurguladığı için projeyi reddetti ve proje böylece başarısız oldu.

13. 1978 Camp David Projesi

Mısır Cumhurbaşkanı'nın Kudüs ve İsrail parlamentosu ziyareti ile İsrail Başbakanı Menachem Begin'in Mısır ziyaretinden sonra iki taraf siyasi bir çözüm üzerinde anlaşmaya varamadı. Bu bağlamda, Carter başkanlığındaki ABD yönetimi duruma müdahale ederek her iki tarafa da Camp David'de bir görüşme yapma çağrısında bulundu. İki tarafın katıldığı görüşmeler 12 gün sürdü ve 17 Eylül 1978 tarihinde Camp David anlaşmasının imzalanmasıyla sona erdi. Bu anlaşmada 2 belge yer almaktaydı. Birincisi İsrail ile Mısır arasında bir barış çerçevesi, ikincisi ise Ortadoğu'da barış idi. İkinci belgenin çağrı yaptığı en önemli maddeler arasında, Filistinlilerin 242 ve 338 sayılı kararlar doğrultusunda Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde müzakereler ile sorumlulukları belirlenecek özerk bir otoritenin seçilmesi yer almaktaydı. Anlaşma, yerel yönetimin Ürdün'e tabi kılınmasından açıkça bahsetmese de polis teşkilatında Ürdünlülerin bulunmasını talep etmekteydi. FKÖ, Filistinlilere kendi kaderlerini tayin hakkı vermediği ve mülteciler ile Kudüs gibi önemli konuları göz ardı ettiği için Camp David Projesi'ni reddetti. Sonuç olarak Filistin gündemiyle bir araya gelinen Camp David'den çözüm adına bir sonuç çıkmadı.

FKÖ, Filistinlilere kendi kaderlerini tayin hakkı vermediği ve mülteciler ile Kudüs gibi önemli konuları göz ardı ettiği için Camp David Projesi'ni reddetti. Sonuç olarak Filistin gündemiyle bir araya gelinen Camp David'den çözüm adına bir sonuç çıkmadı

14. 1982 Reagan Projesi

ABD Başkanı Ronald Reagan, Eylül 1982'de bölge için barış projesini duyurdu. Reagan, herhangi bir çözüm için temel dayanak olarak Camp David anlaşmasının önemini vurguladı. Reagan Projesi'ndeki en önemli meselelerden biri Filistinlilerin Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde Filistin devleti kurma hakkını reddetmesi, bunun yerine Ürdün ile bağlantılı Batı Şeria ve Gazze'de özerk bir yönetim çağrısında bulunmasıydı. Öte yandan, İsrail'in işgal altındaki bölgeleri ilhak etme ve yerleşim yeri kurma hakkının olmadığını; ayrıca Kudüs kentinin bölünmemesini ve geleceğinin müzakerelerle belirlenmesini talep eden projede, ABD'nin İsrail'in güvenliğine verdiği önem doğrulanmaktaydı. Filistinliler, Reagan'ın İsrail yerleşimciliğini ve Filistin topraklarını ilhak etmesini önlemesini onaylasa da Filistinlilerin kendi kaderini tayin etme ve bağımsız devletlerini kurma hakkını barındırmadığı için anlaşmayı reddettiler. İsrail de bu projeyi reddederek yeni yerleşim yerleşimleri inşa etmeye devam edeceğini vurguladı. Dönemin Başbakanı Menachem Begin, Reagan'ın dostluk sınırını aştığını belirterek, dönemin bakanlarından Şaron, meseleyi tanklarla çözeceklerini duyurdu. Mısır ve Avrupa'nın Reagan Projesi'ni desteklemesine rağmen günün sonunda proje Filistinliler ve İsraililer tarafından reddedildiği için başarısız oldu.

15. 1988 George Schultz Girişimi

Filistin'de birinci intifadanın patlak vermesinin ardından, 1988 yılının ilk yarısında ABD Dışişleri Bakanı ve Reagan'ın müzakerecisi George Shultz bölgede barışı sağlamak için bir girişimde bulundu. Projedeki en önemli yanlarından biri, İsrail sivil ve askeri yönetiminin Batı Şeria ve Gazze'den

çekilmesi, bu bölgenin Ürdün'e bağlı bir konfederasyon olacak şekilde özerkliğinin ilan edilmesiydi. Bu adım, İsrail ile komşu ülkeler arasında 242 ve 338 kararlar uyarınca müzakerelerin başlayacağı, Ürdün-Filistin heyeti çerçevesinde Filistin temsilciliğinin Batı Şeria ve Gazze'nin nihai statüsünün tartışılacağı bir geçiş aşaması olacaktı. Proje, Kudüs meselesinin daha sonraki bir aşamaya ertelenmesini, bölgede İsrail hakimiyetinin devam etmesini ve Washington'ın İsrail'in güvenli sınırlar ilkesine bağlılığına çağırıyordu. FKÖ, Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkını göz ardı ettiği için girişimi reddederken, İsrail tarafı da istekli olduğunu göstermedi. Schultz Projesi'nin başarısızlığa uğramasının ardından, eski Filistin lideri Yaser Arafat Aralık 1988'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda FKÖ adına terörizmi kınadığını ve 242 ile 338 sayılı kararlar doğrultusunda İsrail'in var olma hakkını tanıdığını açıkladı.

16. 1989 James Baker Girişimi

Baba Bush göreve geldikten sonra yönetimi, İsrail'den sorunun çözümü için bir girişim başlatmasını istedi. Dönemin İsrail Başbakanı Shamir kendi adıyla anılan planını sundu. Bu plan, İsrail ile Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki FKÖ mensubu olmayan Filistinliler arasında Camp David çerçevesinde aşamalı bir özerk yönetim anlaşması üzerine bir müzakere yapılması çağrısında bulundu. ABD Dışişleri Bakanı James Baker bu girişimi memnuniyetle karşılarken, eski Mısır Cumhurbaşkanı Mübarek, Shamir Girişimi'ne karşı 10 madde sundu. Mübarek'in önerileri arasında en önemlileri, işgal altındaki topraklarda tüm yerleşim faaliyetlerinin durdurulması ve barış karşılığında toprak ilkesi uyarınca çatışmayı çözmek için pratik adımlar atılması yönünde girişimlerdi. James Baker, Shamir ve

Mübarek'i uzlaştırmak için 'Beş Nokta' olarak bilinen ve temel olarak İsrail-Filistin müzakerelerini başlatmayı amaçlayan bir girişim sundu. Likud, Baker girişiminin kısmen onaylandığını, Doğu Kudüs'ten Filistinlilerle görüşmelerin gerçekleşmemesi gerektiğini ve FKÖ'nün müdahale etmeyeceğini açıklarken, Peres bu girişimi onayladı. Ancak Likud'un baskısından sonra İsrail resmi olarak projeyi reddettiğini duyurdu. FKÖ de projeyi reddetti. Böylece proje başarısız oldu.

17. 1991 Madrid Barış Konferansı

Baba Bush, Mart 1991'de Kongre'de yaptığı konuşmada barış için 242 ve 338 sayılı kuralları uyarınca ve barışa karşılık toprak ilkesine uygun olan çözüm misyonunu açıkladı. FKÖ'den olmayan temsilcilerin Ürdün-Filistin heyetinde yer almasının kabul edilmesinin ardından İsrail Madrid'deki müzakere masasına oturmayı kabul etti. Ancak Shamir yerleşim faaliyetlerini durdurmayı reddettiği için müzakereler sonuçsuz kaldı. Bu arada, Bill Clinton'ın göreve başlamasından ve Rabin'in yeni hükümeti kurmayı başarmasından sonra FKÖ ve İsrail arasında Oslo'da yapılan gizli görüşmeler Oslo anlaşmasıyla sonuçlandı.

Oslo Anlaşması'ndan Sonra Sunulan ABD Projeleri

18. 2000 Clinton Planı

Temmuz 2000'de İsrail Başbakanı Barak ile eski Filistin Devlet Başkanı Yaser Arafat'ın gerçekleştirdiği ikinci Camp David müzakerelerinin, mültecilerin geri dönüşü ve Doğu Kudüs'ten çekilme konusunda İsrail'in şartlarının yetersiz olması ve Aksa İntifada'sının patlak vermesi nedeniyle başarısızlığa uğramasının ardından Bill Clinton, Clinton Parametreleri olarak da bilinen çatışmayı çözme planını sundu. Planın en önemli detayı, Kudüs haricindeki yerleşim bloklarını içeren Batı Şeria'nın yüzde 94 ila 96'sının İsrail'e ait olacak olmasıydı. Kudüs ile ilgili olarak Arap bölgeleri Filistin'in, eski Kudüs'ün de yer aldığı Yahudilerin yaşadığı bölgeler ise İsrail'in yönetiminde olması ve Ürdün Vadisi'nin İsrail ve uluslararası gözetim altında olmasını ve mültecilerin Filistin kontrolündeki bölgelere dönmesi öneriliyordu. Clinton planı çok fazla belirsizlik barındırırsa da hem Filistin hem de İsrail tarafı detaylar konusundaki çekincelerini tartışmak kaydıyla planı kabul ettiler. Bir sonraki yıl Clinton ve Barak yönetimlerinin sona ermesi nedeniyle, Clinton planı için yapılan müzakereler iki taraf arasında net bir anlaşmayla sonuçlanmadı, böylece bu plan da başarısızlıkla sonuçlandı.

Baba Bush, Mart 1991'de Kongre'de yaptığı konuşmada barış için 242 ve 338 sayılı kuralları uyarınca ve barışa karşılık toprak ilkesine uygun olan çözüm misyonunu açıkladı

19. 2003 Barış İçin Yol Haritası

George Bush'un 2002'de göreve başlaması, Filistin'de direniş operasyonlarının artması ve Clinton planının uygulanamaması nedeniyle, 30 Nisan 2003 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu'da Barış İçin Yol Haritası adlı bir metin yayınladı. Bu metnin çağrıda bulunduğu maddeler şöyleydi: Şiddet durdurulmalı, Filistinliler için yaşam normalleştirilmeli, İsrail 28 Eylül 2000'de işgal ettiği alanlardan çekilmeli, Michelle Komitesi'nin raporu uyarınca İsrail Mart 2001 sonrasında inşa ettiği yerleşim yerlerini dağıtmalı, Arap ülkeleri ile İsrail arasında doğal ilişkiler kurulmalı. Planın ele aldığı temel meseleler ise şu başlıklardan oluşuyordu: Sınırlar, Kudüs, mülteciler ve yerleşim yerleri. Harita, yukarıdaki hedeflere ulaşıldıktan sonra 2004-2005'ten itibaren üçüncü bir aşamanın başlayacağını savunmaktaydı. Filistin Başbakanı Abbas'ın planı zor da olsa kabul etmesine rağmen dönemin İsrail Başbakanı Şaron, hükümler hakkında çekincelerini dile getirdi ve harita planı çıkmaza girdi.

20. 2009 George Mitchell Barış Elçisi

Obama, göreve geldikten sonra 2009 yılında siyasi bir çözüm araması için elçisi George Mitchell'i Ortadoğu'ya gönderdi. Başkan Abbas ve Netanyahu'yu çeşitli görüşmelerde bir araya getirme başarısına rağmen iki taraf arasında herhangi bir anlaşmaya varılamadı. İsrail'in yerleşim yerleri inşa etmeyi dondurmama konusundaki inadı bu görüşmelerin başarısız olma nedenlerinden biriydi. Filistin otoritesi, yerleşimleri kınayan uluslararası bir karar almak için talepte bulunmuştu.

ABD Projelerinin Özeti

Sayı	Proje ismi	Projede yer alan önemli dosyalar	Proje teması	Dönemin ABD yönetimi	Dönemin İsrail yönetimi	Tarafların tutumu	Sonuç
1	Balfour Deklarasyonu'na Destek	Yahudiler için ulusal bir vatan	Siyasi	Woodrow Wilson, Demokrat	-	Yahudiler onayladı, Araplar reddetti	Filistin'in işgali
2	1947 Filistin Paylaşım Planı	Vatan	Siyasi	Harry Truman, Demokrat	-	Araplar reddetti, İsrail onayladı	Proje başarısız
3	1948 Filistin'in uluslararası vesayet altına girmesi planı	Vatan	Siyasi	Harry Truman, Demokrat	-	İsrail reddetti	Proje başarısız
4	1949 'McGhee' Ekonomik Kalkınma Projesi	Mülteciler	Ekonomik, İnsani	Harry Truman, Demokrat	Ben Gurion, İşçi-Sol	Araplar reddetti, İsrail reddetti	Proje başarısız
5	1953 Johnston	Su, Mülteciler	Ekonomik, İnsani	Dwight D. Eisenhower, Cumhuriyet	Ben Gurion, İşçi-Sol	Araplar reddetti, İsrail onayladı	Proje başarısız
6	1954 Gama	Vatan, Mülteciler	Siyasi	Dwight D. Eisenhower, Cumhuriyet	Ben Gurion, İşçi-Sol	Araplar çözümde istekliydi, İsrail reddetti	Diyalog başarısız

7	1955 Dulles	Mülteciler, Vatan, Normalleşme	İnsani, Ekonomik	Dwight D. Eisenhower, Cumhuriyet	Moşe Şaret, İşçi-Sol	Arap Birliği reddetti, İsrail istekliydi	Proje başarısız
8	1961 John Kennedy	Mülteciler, Su	Siyasi, İnsani	John Kennedy, Demokrat	Ben Gurion, İşçi-Sol	Araplar başlamada istekliydi, İsrail reddetti	Girişim başarısız
9	1968 Scranton	Akıbeti belirleme hakkını reddetme, Kudüs, Özerk Yönetim	Siyasi	Richard Nixon, Demokrat	Levi Eşkol, İşçi-Sol	İsrail reddetti ve Nixon'a baskı yapıldı	Proje başarısız
10	1970 Rogers Projesi	242'li kararın uygulanması	Siyasi	Richard Nixon, Cumhuriyet	Golda Meir, İşçi-Sol	İsrail ve ABD dışında tüm taraflar projeyi onayladı	Proje başarısız
11	1977 Brzezinski Projesi	Akıbeti belirleme hakkını reddetme, Özerklik, Kudüs	Siyasi, Ekonomik	Jimmy Carter, Demokrat	Menachem Begin, Likud-Sağ	Filistinliler ve Araplar reddetti, İsrail belirsiz bir tutum sergiledi	Proje başarısız
12	1977 2. Carter Projesi	Akıbeti belirleme hakkı	Siyasi	Jimmy Carter, Demokrat	Menachem Begin, Likud-Sağ	Filistinliler kabul etti, İsrail reddetti	Proje başarısız
13	1978 Camp David Projesi/ Filistin'in bölünmesi	Akıbeti belirleme hakkı, Özerklik	Siyasi	Jimmy Carter, Demokrat	Menachem Begin, Likud-Sağ	İsrail kabul etti, Filistin reddetti/ Mısır kabul etti	Proje başarısız
14	1982 Reagan Projesi	Akıbeti belirleme hakkını reddetme, Özerklik, Yerleşim yerleri, Kudüs	Siyasi	Ronald Reagan, Cumhuriyet	Menachem Begin, Likud-Sağ	Mısır haricinde tüm Araplar ve Filistinliler reddetti, İsrail reddetti	Proje başarısız
15	1988 George Schultz Projesi	Akıbeti belirleme hakkını reddetme, Özerklik	Siyasi	Ronald Reagan, Cumhuriyet	İshak Shamir, Koalisyon	Filistinliler reddetti, İsrail isteksiz davrandı	Proje başarısız
16	1988 George Schultz Girişimi (Beş nokta)	Akıbeti belirleme hakkını reddetme, Müzakerelere başlama	Siyasi	Baba Bush, Cumhuriyet	İshak Shamir, Koalisyon	İsrail önce tereddüt etti sonra reddetti, Filistinliler önce çekimser kaldı sonra reddetti	Proje başarısız

17	1991 Madrid	Kapsamlı müzakereler	Siyasi	Baba Bush, Cumhuriyet	İshak Shamir, Koalisyon	Filistinliler de İsraililer de müzakereyi kabul etti ancak herhangi bir sonuca ulaşamadı	Hem başarılı oldu hem başarısız oldu
18	2000 Clinton Projesi	Vatan, Kudüs, Mülteciler, Akıbeti belirleme hakkı	Siyasi	Bill Clinton, Demokrat	Ehad Barok, İşçi-Sol	Filistinliler kabul etti, İsraililer şart sundu	Önce kabul edildi sonra başarısız oldu
19	2003 Barış İçin Yol Haritası	Müzakerelerin yeniden başlaması, Filistinli kurumlar, Güvenlik	Siyasi, Ekonomik	George Bush, Cumhuriyet	Şaron, Likud-Sağ	Filistinliler kabul etti, İsrail reddetti	Plan başarısız oldu
20	2009 Mitchell Görüşmeleri	Müzakerelerin yeniden başlaması	Siyasi	Obama, Demokrat	Netanyahu, Likud-Sağ	İki taraf da görüşmeleri kabul etti ancak detayları reddetti	Görüşmeler başarısız oldu

ABD Projelerinin Analitik Bir Okuması

Filistin sorununun çözümü için sunulan en önemli ABD projelerine tarihsel tümevarımcı bir giriş yaparak bu projelerin en önemli özelliklerini ve bunların tarihsel gelişimini aşağıdaki noktalarda ele alabiliriz.

ABD projelerindeki dosyalarda aşamalı olumsuz değişim

1948 yılında Filistin'in işgal edilmesinden önce ABD'nin tutumu, Filistin topraklarının yüzde 44'ünü Filistinlilere yüzde 56'sını Yahudilere veren Filistin Paylaşım Planı'ndan yanaydı. Çatışmanın yapısına göre Yahudiler, o toprakların gerçek sahipleriymişçesine kendileri için bir vatan kurmak için rekabet ediyor gibi görünüyordu ve bu durum iki taraf arasında siyasi bir sorun haline gelmişti. 1948 işgalinden hemen sonra bu görüş kısa süre içinde değişti. 1948'den 1967'ye kadar ilan edilen tüm ABD projeleri, yerlerinden edilen 750 bin Filistinli mülteci sorununu ele alarak onlar için bir çözüm bulmak üzerine yoğunlaşmıştı. Çözüm projelerinin çoğu genel olarak iki yol üzerinden gidiyordu: Arap ülkelerinde tazminat karşılığında kendileri için yeniden yerleşim ve ekonomik çözümler bulma (yardım ve projeler) ve mültecilerin küçük bir kısmının geri dönüşü (yüzde 13'ünü geçmeyecek şekilde). Böylece Filistin sorunu esasen siyasi değil insani bir sorun olarak görülmeye başlandı. Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkı gibi diğer önemli meseleler ise o süreçte sunulan diğer dosyalardı.

1967 işgalinden sonra ABD'ye göre çatışmanın doğası değişti. Analistlere göre, Amerikan projelerinde sunulan dosyaların doğası, temel olarak Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde Filistin

devletinin varlığını reddederek Filistinliler için bu bölgede Ürdün'e bağlı bir özerk devlet verilmesi yönünde çözümler sunacak şekilde değişti. Projelerde sunulan diğer önemli meseleler ise Kudüs ve yerleşim yerleriydi.

1967'den önceki projelerde temel dosyalardan birisi olan mülteci dosyası ise daha sonraki ABD projelerinde önemsenmemeye başladı. Bu süreçteki ABD projeleri, Filistinlilere kendi kaderini tayin etme ve devletlerini kurma hakkını vermeyi reddetmesi ile öne çıkmaktadır. Belki de Başkan Jimmy Carter, bir Filistin devletinin varlığının önemi hakkındaki inancını dile getiren tek kişiydi.

Ürdün'ün 1988 yılında Batı Şeria'yla bağlantısını kesmesi, Başkan Arafat'ın 1988'de BM Genel Kurulu'nda İsrail'i tanıdığını ve şiddeti kınadığını açıklamasının ardından ABD projeleri yeni bir dönemece girdi. Daha önceki projelerde ele alınan özerklik, Kudüs, yerleşim yerleri gibi detaylı dosyalardan, her iki tarafın da kabul edeceğini temsil eden müzakerelere, tüm askıda kalan dosyaların ABD gözetiminde görüşüleceği bir kimliğe büründü. Bu değişiklik Baker Girişimi ve Madrid Barış Konferansı'nda açıkça kendini gösterdi. Sonuç olarak müzakere yapma fikri, ABD yönetiminin başardığı bir dosya haline geldi. Bu yol, Oslo Anlaşması'nda güçlendi. İki taraf da öne çıkan sorunlara bir çözüm getirmemiş nihai sorunlar olarak bilinen meseleleri erteledi.

Barak ve Arafat arasında 2000 yılında yapılan Camp David görüşmelerinin başarısız olmasının ardından ABD projeleri dosyaların her biri için ayrıntılı çözümler sunan eski yaklaşım tarzına geri döndü. Ancak bu çözümler daha önceki önerilere göre daha düşük bir profil ile kendisini gösterdi. Mesela, önceki projelerde reddedilen İsrail yerleşim yerleri projesi, 2000'deki Clinton projesinde yer aldı. Şiddeti durdurma dosyası olarak bilinen 2003'teki Barış İçin Yol Haritası projesi de daha düşük bir profille kendini gösterdi ve 2000'den önceki duruma dönülerek müzakerelerin başlaması yönünde çağrı yapıldı. Obama'nın politikasına gelince, bu yaklaşım da müzakereleri sürdürmek için diyaloga geri dönüşü içeriyordu. Bu durum müzakerelere dönmenin kendi içinde bir dosya haline geldiği anlamına gelmektedir.

ABD projelerinde sunulan projelerin doğasını incelerken, mültecilerin geri dönüşü ve güvenlik koordinasyonu gibi bazı dosyaların zamanla ABD açısından önemini kaybettiği fark ediliyor. Özellikle 1990'ların başında FKÖ'nün müzakerelere katılmasından sonra

Barak ve Arafat arasında 2000 yılında yapılan Camp David görüşmelerinin başarısız olmasının ardından ABD projeleri dosyaların her biri için ayrıntılı çözümler sunan eski yaklaşım tarzına geri döndü

ABD'nin rolünü diyalog ve müzakereleri geliştirmeye kaydırıldığı da dikkat çekiyor. Sonuç olarak Amerikan projelerinin doğasındaki değişim Filistinliler ve İsraililer arasında siyasi bir çözüme ulaşılmasına katkı sağlamadığı gibi aksine İsrail'in Filistin toprakları üzerindeki kontrolünü arttırarak diğer dosyaları da daha karmaşık hale getirdi. Bu tutum, ABD ve İsrail zihniyetinde Filistin meselesiyle ilgili çatışma süresini koruma stratejisini yansıtıyor. Vatan meselesini çözmeye yoğunlaşan ABD projeleri, çeşitli dosyalar üzerinde yeniden müzakereye çağıran Yüzyılın Anlaşması ile sona ermiştir. Aşağıdaki tablo, 1947'den bu yana ABD projelerinin çekirdeğinin nasıl değiştiğini göstermektedir.

Dönem	ABD Projelerinin Özü	Diğer Dosyalar
1947- İşgal öncesi	Vatan	Su sorunu
1948-1967	Mülteci sorununun çözümü	Normalleşme, Sınırlar
1967-1988	Ürdün'e bağlı özerk yönetim	Kudüs, Akıbeti belirleme hakkı
1988-2000	Müzakere	Tüm dosyalarda müzakere
2000 Clinton	Vatan, Yerleşim, Kudüs, Akıbeti belirleme hakkı	-
2003-2016 Obama	Müzakerelerin yeniden başlaması	Tüm dosyalarda müzakere

ABD projelerinin içeriğini belirleyen faktörler

ABD projelerinin içeriğinin iki ana belirleyicisi bulunmaktadır: Birincisi, İsrail'in dayattığı De Facto politikası, ikincisi ise Siyonist lobinin projeyi ne ölçüde kabul ettiği ve reddettiğidir.

De Facto politikası

ABD projelerinin çağrıda bulunduğu meselelerin, İsrail tarafından dayatılan De Facto politikası tarafından belirlendiği anlaşılıyor. Örneğin, daha önceleri Filistinlilere toprakların yüzde 44'ünü vermeyi içeren Filistin Paylaşım Planı'nı destekleyen ABD, daha sonra 1948 yılında İsrail'in Filistin topraklarının yüzde 78'ini işgal etmesinin ardından bu plandan vazgeçip daha sonraki projelerinde yeni gerçeklikleri dayatmak üzere hareket etti. Aynı şekilde, 1967 yılı işgalinden sonra sunulan bazı ABD projeleri, 242 sayılı karara istinaden özerk bir devlet çağrısında bulundu. Ancak 2003'te sunulan Barış İçin Yol Haritası projesi, İsrail'in 1967 işgalinden bu yana inşa ettiği tüm yerleşim yerlerini değil, Aksa İntifada'sından sonra İsrail'in işgal ettiği bölgelerden çekilmesinin, yani Oslo paylaşımına göre A alanından çekilmesini ve Mart 2001'den sonra inşa ettiği yerleşimleri dağıtmasının gerekliliğini vurgulamıştı. Yukarıda bahsedilen De Facto politikası, ABD projelerinin içeriğinin tümüyle İsrail'in isteği doğrultusunda yapıldığı anlamına gelmemektedir. Aksine birçok ABD projesi Araplar ya da Filistinliler tarafından reddedilmeden önce İsrail tarafından reddedilmiştir.

ABD projelerinin çağrıda bulunduğu meselelerin, İsrail tarafından dayatılan De Facto politikası tarafından belirlendiği anlaşılıyor

Siyonist lobi baskısı

ABD'deki farklı yönetimlerin sunduğu projelerin içeriği birbirleriyle kıyaslandığında, bir başkan ile diğer bir başkan arasında farklılıklar olduğunu görülecektir. Ancak her halükârda Siyonist lobisi, ABD projelerinin içeriğini kabul eden, reddeden ya da değiştiren bir tutum ile önemli bir rol oynamaktadır. Bundan sonraki aşamada ise Siyonist lobi, İsrail'in tutumunu belirlemektedir. Ayrıca, herhangi bir ABD projesine karşı baskı yapan Siyonist tutumunu belirleyen faktörlerin 2 konuyu teğet geçtiği fark edilmektedir. Birincisi, Filistinlilerin kendi kaderini tayin etme hakkının tanınması, ikincisi ise mültecilerin topraklarına geri dönme meselesi. Örneğin, Başkan Kennedy'nin 1961'de mülteciler arasından seçim yapılarak bazılarını tazminat bazılarını ise geri dönüş hakkı tanıyan girişimi, Siyonist lobisinde ve İsrail'de aşırı öfke ile karşılandı. Aynı şekilde, Başkan Jimmy Carter 1977'de Filistinliler için ulusal bir vatanın önemine yönelik inancını açıkladığında, bu durum da Siyonist lobisinin öfkesine yol açtığı için Başkan projesinden geri çekilmek durumunda kaldı. Buna karşılık, Ronald Reagan'ın Filistinlilerin bir devlet kurma haklarını reddeden açıklamaları, Siyonist lobisi tarafından memnuniyetle karşılandı.

Stratejik olmaktan öte taktiksel olarak sunulan projeler

ABD projelerinin tarihini araştıranlar, Amerikalıların en azından 67 sınırlarına göre Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etme hakkını tanıyan siyasi bir çözüme ulaşma konusundaki ciddiyeti hakkında soru sorarlar. Projelerin önerilmesinde hedeflerin belirlenmesinin zorluğunun yanı sıra bu projelerin çoğunun zamanlaması, İsrail'in çeşitli taraflarla karşı karşıya gelmesini önleyen taktiksel bir adım olduğunu gösteriyor. Örneğin, Roggers (kontrol et) Projesi Mısır'ın yıpratma savaşı sırasında Ürdün'den İsrail'e yapılan Filistin direnişinin saldırılarının ardından sunuldu. Projenin en önemli maddelerinden biri 242 sayılı kararın uygulanması ve taraflar arasında ateşkesin ilan edilmesiydi. Bununla birlikte ABD, bu yıpratma savaşında sular durulduktan ve İsrail Filistin direnişini zayıflattıktan sonra projeyi geri çekti. Aynı durum, Birinci İntifada sonrasında da tekerrür etti. ABD 1989 yılında Baker girişimini sunduğunda, İsrail Başbakanı Shamir Batı Şeria ve Gazze'deki seçimleri destekleyerek Filistinlilerle müzakere edilmesini onaylamıştı. Bu çağrı, diğer Araplar taraf olmaksızın (1978'de Camp David Anlaşması'na çağrılan Ürdün ve Mısır gibi) Filistinlilerle doğrudan müzakere konusundaki ilk çağrı olma özelliğini taşımaktaydı. Filistin İntifada'sından 3 yıl sonra gerçekleşen Madrid Konferansı ve bu kapsamda yapılan görüşmeler de İntifada'nın ateşinin söndürülmesine katkıda bulundu. 2000 yılında Aksa İntifadası'na baktığımızda hem Clinton planı hem de Yol Haritası planı gibi ABD projelerinin intifadaların ateşini söndürmeyi hedeflediğini fark edilmektedir. Tüm bu ABD projelerinin okuması yapıldığında, birçoğunun İsrail'in karşılaştığı bazı krizlerden çıkabilmesi için taktiksel olarak destek amaçlı sunulduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

ABD projelerinin stratejik bir çözüm olmaktan öte taktiksel olduğu hipotezini pekiştiren unsur, ABD'nin yalnızca yerleşim yeri gibi uluslararası alanda yasadışı olarak görülen bir dizi konuyu İsrail'e karşı baskı unsuru olarak kullanmaması değil, aksine Filistinlilere baskı yaparak Obama döneminde olduğu gibi yerleşimleri kınayan uluslararası örgütlere herhangi

bir taslak karar göndermemeleridir. Böylece, ABD-İsrail zihniyetini İsrail'in hedeflerini daha fazla gerçekleştirmesi için Filistin meselesiyle başa çıkmada 'çatışmayı uzatma' stratejisini benimsedikleri şeklinde okumak mümkündür.

Cumhuriyetçiler ve Demokratlar: Partilerin yaklaşması, liderlerin uzaklaşması

ABD'de ister Demokrat ister Cumhuriyetçi olsun, art arda gelen yönetimlerin sunduğu projelerin içeriğini karşılaştırırken, iki parti arasında köklü bir fark olup olmadığını tespit etmek zordur. Aksine, projelerin içeriğine ilişkin partilerden daha büyük belirleyicilerin olduğu görülmektedir. Bu belirleyiciler, İsrail'in De Facto politikası ve Siyonist lobinin baskısıdır. Buna ek olarak, ABD projelerinin içeriğini etkileyen bir diğer önemli faktör, Amerikan başkanlarının kişisel yönelimi ve öznel bakış açılarıdır.

Liderleri, Filistinlilerin haklarına ilişkin aşırı sağcı ya da ılımlı olan kişisel kanaatlerini temsil ettikleri iktidar partisine dayanarak sınıflandırmak da zor. Örneğin, Demokrat Başkan Harry Truman, Filistin Paylaşım Planı'nı önce destekledi, ardından ise Filistin'i uluslararası vesayet sistemi altına alma projesini destekleyerek yeni bir proje savundu. Truman, kurulduktan yalnızca birkaç dakika sonra İsrail'i tanıyan ilk lider oldu. Aynı şekilde Filistinliler için ulusal bir vatanın önemine vurgu yapan Demokrat Jimmy Carter'ın, bir süre sonra bu görüşünden geri adım attığı

gözlemlenmektedir. Cumhuriyetçi Trump'ın sunduğu, tüm dosyalarda Filistinlilerin hakkına zulmeden 'Yüzyılın Anlaşması' aynı zamanda Filistin devletinin varlığını dahi tanımaktadır. Cumhuriyetçi Reagan dönemindeki projeler ile George Bush dönemindeki Barış İçin Yol Haritası projeleri kıyaslandığında, iki liderin de aynı partiye mensup olmasına rağmen birinin Filistinlilerin devlet kurma hakkını tanımazken, diğerinin bu hakkı tanıdığı görülmektedir. Böylece şu sonuca varmak mümkündür: Başkanın ve ekibinin tutumu sunulan çözüm projesinin içeriğini etkilemektedir.

Reddetmek kayıp kabul etmek daha büyük bir kayıp

ABD projelerinde sunulanlara Arap ve Filistin penceresinden bakıldığında bu tarafların ilk önce söz konusu projeleri reddettikleri, bunun bir kayıp olduğunu düşündükleri, ancak daha sonra kabul ettikleri ve nihayetinde onlara yeni gerçekliklerin dayatıldığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Araplar Filistin topraklarının yüzde 44'ünü Filistin'e veren Filistin Paylaşım Planı'nı reddettikten sonra, İsrail'in Filistin topraklarının yüzde 78'ini işgal ettiği 1948 ve 1967 arasında, 1955'teki Gama Projesi görüşmeleri sırasında Cemal Abdunnasır'ın belirttiği gibi Filistin Paylaşım Planı'na geri döndü. 67 işgalinden sonra Filistinliler ve Suriye gibi bazı Arap ülkeleri 242 sayılı kararı reddetti, ancak daha sonra bu karar Filistin ve Arap taraflarının herhangi

ABD projelerinde sunulanlara Arap ve Filistin penceresinden bakıldığında bu tarafların ilk önce söz konusu projeleri reddettikleri, bunun bir kayıp olduğunu düşündükleri, ancak daha sonra kabul ettikleri ve nihayetinde onlara yeni gerçekliklerin dayatıldığı ortaya çıkmaktadır

bir siyasi anlaşmadaki temelini oluşturdu. Yüzeysel bir okuma, reddetmenin bir kayıp oluşturduğu sonucuna yol açsa da bu sonuç dakik olmamakla beraber, daha derin bir analiz gerektirmektedir. FKÖ'nün Oslo Anlaşması'nı imzalamasının ardından Filistinlilerin kaybettiklerine bakılınca, daha önce yapılan anlaşmalarda kaybettiklerinden çok daha fazlası olduğu görülmektedir. Örneğin, 1967 yılından Oslo Anlaşması'nın imzalandığı süreye dek geçen 25 yıl içinde, yerleşimcilerin sayısı 200 bine ulaşırken, bu sayı Oslo anlaşmasının imzalanmasının ardından neredeyse dört katına çıktı. Ayrıca, Oslo anlaşmasından sonra Kudüs'ün statüsü, anlaşmanın imzalanmasından önceki durumdan çok daha kötü bir hal aldı. Apartheid Duvarı ile 150 bin Filistinli Kudüs sınırlarından dışarı çıkarılarak, Büyük Kudüs Projesi gibi yerleşim projeleri Batı Şeria'nın yüzde 10'unu kapsadı. Sonuç olarak Amerikan gözetimindeki Oslo Anlaşması, Filistinlilerin daha fazla kuşatılmasına neden oldu.

Bu bağlamda iki önemli soru ortaya çıkıyor: İsrail Filistinlilerle siyasi bir anlaşmaya varmayı ne ölçüde istiyor ve İsrail'in bazı ABD projelerini kabul etmesine rağmen hükümlerini uygulamasının ardında ne yatıyor?

Oslo ve Rogers anlaşmalarında olduğu gibi İsrail birden çok tarafla yapılan anlaşmalarda uluslararası kararların hükümlerine uymamıştır. Fakat İsrail, varlığının ve genişlemesinin meşruiyetini elde etmek için bu karar ve anlaşmalardan yararlanmıştır. Örneğin; yalnızca Arapların Filistin Paylaşım Planı'nı reddetmesine rağmen İsrail de esasında bu planı desteklemiyordu. Ancak varlığının meşruiyetini elde etmek için bu planı başlangıç noktası olarak temel aldı. Bu tutum 30 Kasım 1947'de Siyonist liderleri Menachem Begin'in ifadeleriyle kanıtlandı. Begin, Filistin Paylaşım Planı'nın geçersiz olduğunu ve Filistin mandasının Yahudilere vaat edilmiş topraklar olduğunu ve sonsuza kadar öyle olacağı konusunun altını çizmişti. Ben Gurion da 1938'de yaptığı açıklamada, "Filistin Paylaşım Planı'nı ve Filistin topraklarını Filistinlilerle paylaşma fikrini reddederek, Yahudiler güçlendikten sonra Filistin topraklarının tamamı onlar için bir vatan haline getirilmeli" fikrini savunmuştur.

İsrail'in, 1968'de 242 sayılı kararı kabul etmesine rağmen daha sonrasında sunulan çözüm odaklı ABD projelerinin hiçbiri İsrail'in 242 sayılı kararı uygulamadığı için başarılı olamadı. Bu karar yüzde 78'inin gösterilmeyi, yüzde 22'sinin de kabul edilmesi bakımından avantajlıydı. İkinci olumlu tarafı ise, bu anlaşmanın yazılış şeklinin biraz karmaşık olması

'Yüzyılın Anlaşması, temel hedefi Filistinlileri gerçek bir çözüme ulaştırmaktan ziyade İsrail'in De Facto politikasını meşrulaştırma şeklinde okunabilir

nedeniyle farklı anlamlara kapı aralamasıydı. İsrail güçlerinin topraklardan çekilmesine ilişkin ‘topraklar’ ifadesinde Arapça’da belirteç olan “El” ekinin kullanılmamış olmaması, olumlu şekilde yorumlanabilir. Böylece, “topraklar” kelimesi, 1967’de işgal edilen bazı alanların işgali için meşruiyet kazanmanın bir yolu olabilecek çeşitli yorumları barındırmaktadır.

Bu tarihsel bağlamda ‘Yüzyılın Anlaşması, temel hedefi Filistinlileri gerçek bir çözüme ulaştırmaktan ziyade İsrail’in De Facto politikasını meşrulaştırma şeklinde okunabilir. İsrail’in ihlal ettiği çeşitli uluslararası proje ve kararlara tarihsel olarak bakıldığında, İsrail’in Filistinliler kabul etse de etmese de Filistin topraklarını ilhak etmeye, yeni yerleşim yerleri inşa etmeye ve Filistinlileri kuşatma altına aldığı sonucuna ulaşılmaktadır. İsrail’in bakış açısına göre, Yüzyılın Anlaşması’nda Filistinlilerin tanınması, siyasi bir çözümde değil, Filistin’in meşruiyetini elde etmesinde yatıyor.

Filistin varlığı: FKÖ’nün temel belirleyicisi

FKÖ’nün, ABD projelerine karşı Arap ülkelerinin yaklaşımına benzer şekilde esnek ve değişen bir tutum sergilemesi dikkat çekmiştir. Mülteci, vatan ve yerleşim yerleri gibi dosyalara güçlü bir şekilde bağlı kalırken, bu dosyalar üstünde çalışmasında esneklik göstermiştir. Ancak, FKÖ’nün herhangi bir taviz vermediği tek dosya, bağımsız bir Filistin devleti kurulması kaydıyla Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etme hakkına olan bağlılığıdır. Oslo’da Filistin devletinin varlığının değil, FKÖ’nün Filistinlilerin temsilcisi olarak tanınmasına rağmen FKÖ kalıcı çözüm dosyalarının sona ermesinden sonra devletin varlığını zımni bir şekilde kabul etmiştir. Sonuç olarak, devletle ilgili diğer ayrıntılar bile müzakere edilebilir- ancak devletin varlığı fikri ana belirleyicidir- ve diğer dosyaları müzakere etmek için bir basamak görevi görmektedir.

FKÖ’nün tutumunu okurken, İsrail’i tanımamaktan 1988’de BM Genel Kurulu’nda Arafat’ın İsrail’i tanımamasına, Batı Şeria ve Gazze Şeridi’nde İsrail’e tam güç vermeyen Oslo anlaşmasına ve sonrasındaki müzakerelere katılmasına doğru yol aldığını görüyoruz. Aynı şekilde, örgütün tavrı halkı 2003 Cenevre Anlaşması’na hazırlayarak Filistinlilerin geri dönüş hakkından vazgeçmeleri karşılığında Batı Şeria’nın çoğunu kendi ellerinde tutma imkânı tanımamasına, 2013’te ise Arap Birliği’nin toprak değişimine izin veren 2002’de önerdiği Arap Barış İnisiyatifini düzenlemesine kadar değişim göstermektedir. Bütün bunlar askıdaki dosyalar üzerinde müzakere etme olasılığının bir göstergesi olurken, FKÖ tarafından en sıkı bağlı kalınan mesele Filistin devletidir. Bu ilkesel bağlılık, Barış İçin Yol Haritası, Obama dönemindeki politikalar ve hatta ‘Yüzyılın Anlaşması’ gibi Oslo sonrasındaki projelerin özünde çeşitli değişikliklere yol açmıştır. Tüm bu projeler, Filistin devletinin varlığına vurgu yapmıştır.

Bir projenin başarılı olmasının yolu iki tarafın da kabulünden geçiyor

ABD projelerinin tamamına baktığımızda hiçbirinin de hedefine ulaşamadığını görüyoruz. Ancak aynı zamanda projelerin birkaçının kısmi başarıya ulaştığını ardından başarısız olduğunu söylemek mümkün. Örneğin; Filistinlileri ve İsrailileri ilk kez doğrudan müzakerede buluşturarak hedefini gerçekleştiren Madrid Projesi, asıl amacına ulaşamamıştır. Bir anlaşmaya varmayı başaran, bunu sahada kısmen de olsa fiiliyata geçiren tek proje ise Oslo olmuştur. Bu

Bir proje veya girişimde iki taraf arasında anlaşmanın olmaması, diğer tarafın durdurulması manasına gelmiyor. Mesela İsrail'in her durumda yerleşim yerleri inşa etmeye devam etmesi, Kudüs'ü Yahudileştirmesi gibi çeşitli dosyalarda stratejilerini uygulamaya devam etmesi bunun en önemli göstergesidir

proje fikir açısından ABD'den çıkmasa da gözetim ve denetim açısından ABD'ye ait olan bir projeydi. Başarılı, başarısız ya da kısmen başarılı olan projeleri incelerken, tarafların sözleşmeyi kabul etmesinin projenin başarıya ulaşmasının veya ulaşamamasının ana koşulu olduğu sonucuyla karşılaşıyoruz. Bu bağlamda, önemli bir gözlem ortaya çıkmaktadır. Bir proje veya girişimde iki taraf arasında anlaşmanın olmaması, diğer tarafın durdurulması manasına gelmiyor. Mesela İsrail'in her durumda yerleşim yerleri inşa etmeye devam etmesi, Kudüs'ü Yahudileştirmesi gibi çeşitli dosyalarda stratejilerini uygulamaya devam etmesi bunun en önemli göstergesidir. Burada, İsrail'in kabul ettiği çeşitli çözüm projelerinin hedefinin geçmişe dönüşten ziyade, yeni bir gerçekliği meşrulaştırmanın birincil arayışı olarak karşımıza çıkıyor.

Yüzyılın Anlaşması: En önemli maddeler

ABD Başkanı Donald Trump, 28 Ocak 2020'de 'Yüzyılın Anlaşması' olarak bilinen Filistin-İsrail çatışmasını çözüme vizyonunu açıkladı. Vizyon, taraflar arasında siyasi bir çözüme ulaşmada askıda kalan meselelerin çözülmesi için ayrıntılı bir çerçeve sundu. Buna göre, Birleşik Kudüs, İsrail'in başkentidir, mültecilerin bir kısmı farklı ülkelerde yerleştirilecek, bir kısmı ise gelecek Filistin devletine yerleştirilecek, tazminat ödenmeyecek ve vatanlarına dönüş hakkı tanınmayacaktır. Filistinlilerin kendi kaderini tayin etme hakkını reddeden anlaşma, Filistin devletinin varlığına çağırın bir plan sundu. Ancak bu plan bazı şartları muhteva ediyor. En önemlisi de 'terör'ü bırakma, şehit ve esir ailelerine maaş ödemeyi durdurma, İsrail'in onayı olmadan uluslararası örgütlere katılmama gibi. Aynı şekilde, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne sunulan şikayetlerin geri çekilmesi, Gazze'nin silahsızlandırılması, Hamas ve Cihad hareketinin İsrail'i tanımadıkça, gelecekteki herhangi bir hükümete katılmaması da bu şartlardan bazılarıdır. Bu şartlar yerine getirildikten sonra, tüm Batı Şeria olmamakla beraber bu bölge ve Gazze Şeridi'ndeki Filistin halkını kapsayan, yol ağı ve altyapı bağlantılı bir Filistin devleti kurulacaktır. Plan, Batı Şeria topraklarında yerleşimlerin varlığının meşruiyetini ve İsrail'e ilhak edilmesini sağlarken İsrail'in Ürdün Vadisi'ni ilhak etme hakkını da doğrulamaktadır. Plan, Ürdün Vadisi ve Kudüs bölgeleri yerleşimciler lehine Üçgen bölgesinin gelecekteki Filistin devletine dahil edilmesi çağrısını yaparak, Gazze'ye yakın bir tarım bir de sanayi bölgesi önerilmiştir. Bu öneri Filistinliler tarafından kabul edilmezken, İsraililer tarafından kabul görmüştür.

Yüzyılın Anlaşması Projesi'ne analitik bakış

Filistinlilerin hakkına tecavüz

ABD yönetiminin Filistinliler ve İsraililer arasında barış görüşmelerinin gözetimini yaptığı Oslo'dan sonra sunulan çeşitli ABD projelerinin aksine Yüzyılın Anlaşması Filistinlilerin hakkına tecavüz etmiştir. ABD'nin rolü, müzakerelerin gözlemcisi olmaktan çıkmış, İsrail vizyonunu benimseme ve bu vizyonu Filistin tarafına dayatmaya çalışma rolüne evrilmiştir. Bu nedenle Yüzyılın Anlaşması, bir 'proje' olmaktan öte en azından Kudüs, yerleşim yerleri, Ürdün Vadisi ve mülteciler gibi en önemli konularla ilgili olarak bir "deklarasyon" gibi görülmektedir. ABD, bu proje ile bir tarafın (İsrail) yanında yer almış, Filistin tarafının ise hakkına tecavüz etmiştir. Bu durum, Oslo anlaşmasından ve 1967 işgalinden sonra Arap taraflarıyla yapılan görüşmelerden bu yana hiç gerçekleşmemiştir. Bu anlaşma, ABD vizyonunun ilk kez önceden İsrail'den onay olarak duyurduğu deklarasyon olarak tarihe geçmiştir. ABD'nin bu tavrı, Siyonist vizyonun hedefi doğrultusunda diğer tarafı hiçe sayarak Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurma vaadinde bulunan Balfour Deklarasyonu ile benzerlik göstermektedir. Nitekim, Balfour Deklarasyonu'nun Arap taraflarca reddedilmesi, bu planın başarısızlığa uğramasına yetmediği gibi, bilakis bir süper gücün (İngiltere) siyasal iradesinin Siyonist vizyonun yanında yer alması o planın

gerçekleştirilmesi için yeterliydi. Aynı durum, Amerikan politikasının İsrail vizyonuna uymaya devam etmesi durumunda da gerçek olabilir.

Şu anki durumun meşruiyeti

Yüzyılın anlaşmasının ayrıntıları, askıda kalan meselelere ilişkin herhangi bir çözüm sunmadığı gibi, İsrail'in bu meselelerdeki en önemli hedeflerine ulaşmak ve bazılarını tamamen gündemden kaldırmak için 1967'den bu yana kademeli olarak empoze etmeye başladığı mevcut gerçekliği meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Oldu bitti politikasını kabul ederek bunun üstüne inşa etme, böylece de müzakere dosyalarında aşama aşama İsrail'in tarafına kayma, önceki ABD projelerinin en önemli özellikleri arasında yer alsada art arda gelen ABD yönetimleri, müzakerelerde gözlemci rolü üstlendikleri için Filistin'in görüşlerini de bir dereceye kadar korumuşlardır. Örneğin, 2000 yılında sunulan Clinton projesi, Ürdün Vadisi bölgesinin yalnızca İsrail'in değil aynı zamanda uluslararası hakimiyetin de altında olması; Kudüs'ün de sadece İsrail'e değil Filistin ve İsrail toplumlarına göre paylaşılmasını önermişti. 2003 yılındaki Barış İçin Yol Haritası projesi ise 2001'den sonra inşa edilen yerleşim yerlerinin dağıtılmasını önermişti. Nitekim Obama'nın elçisi George Mitchell, müzakereleri sürdürmek için yerleşim kararlarının dondurulması çağrısında bulunmuştu. Tüm bu çağrılar, Oslo'dan önceki ABD projelerinin daha sonraki projelere

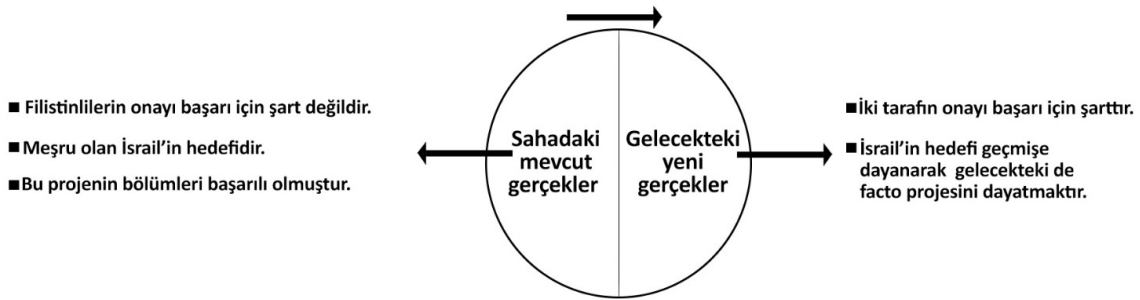
ABD yönetiminin Filistinliler ve İsraililer arasında barış görüşmelerinin gözetimini yaptığı Oslo'dan sonra sunulan çeşitli ABD projelerinin aksine Yüzyılın Anlaşması Filistinlilerin hakkına tecavüz etmiştir

kıyasla, müzakere dosyalarının içeriğinin daha az İsrail lehine olduğunu ortaya koymuştur. Yüzyılın Anlaşması ile müzakere dosyalarında daha çok İsrail tarafına geçilerek, İsrail'in Filistinlilerle yeni görüşmelerde ulaşmak istediği en stratejik noktaya erişilmesine ve oldu-bitti politikasına getirmeye çalışılmasına rağmen, İsrail vizyonu tam olarak benimsenmemiştir.

Anlaşmadaki 2 proje

“Yüzyılın Anlaşması'nın başarılı olması için Filistin'in kabul etmesinin bir şart olduğu göz önüne alındığında, bu anlaşma başarısız olacak” şeklindeki söylem, önceki projelere kıyasla doğru bir tespit olarak görünmemektedir ve detaylandırılması gerekir. Yüzyılın Anlaşması'nda sunulan unsurlar, iki temel bölüme ayrılabilir. Birincisi, İsrail'in 1967'den beri yerleşim yerleri inşa etmeye başlaması, Kudüs'ün Yahudileştirilmesi ve duvarlar ile kuşatılması, Ürdün Vadisi'nin kontrol altına alınması ile bağlantılı olan gerçekler. Bunlar, Filistinliler kabul etse de etmese de görülen gerçek manzaraları oluşturmaktadır. Yüzyılın Anlaşması'nın sağladığı, tüm bunları meşrulaştırmaktır. Filistinlilerin Yüzyılın Anlaşması'nı reddetmesi bu gerçekleri değiştirmeyecektir evet; ancak reddetmesi bu anlaşmanın bazı kısımlarının uygulanmayacağı manasına gelecektir. O kısımlar ise şöyle; Üçgen bölgesinin Batı Şeria'ya ilhak edilmesi, Gazze'nin sanayi ve tarım alanları ile bağlantısının kesilmesi, Batı Şeria ile Gazze arasının yalnızca bir ulaşım ve alt yapı ağı ile bağlanması. Filistinlilerin Yüzyılın Anlaşmasını reddetmesi, bu yeni gerçeklerin yaşanmasına yol açmayacaktır. Çünkü anlaşmanın ilk bölümü, daha önce de belirttiğimiz gibi Balfour Deklarasyonu'na benzemektedir.

Filistinlilerin anlaşmayı kabul etmemesi, projeyi başarısızlığa uğratabilir. Çünkü, ABD'nin emrivaki olarak dayatmaya çalıştığı yeni gerçekleri yalnızca Filistinliler değil, Üçgen bölgesindeki insanların Batı Şeria'ya taşınması gibi bazı maddeleri İsrail Başbakanı Netanyahu dahi kabul etmiyor.

Gelecek hedeflerine ulaşmak için geçmişe dayanmak

Birçok insan “Yüzyılın Anlaşması Filistin davasının tasfiyesine katkıda bulunuyor” sözünü tekrar edip duruyor. Bu doğru olmasına rağmen, birçok İsrailinin bu anlaşmayı kabul etmeye istekli olduğu konusunda zımni bir inanç hâkim. Ancak bunun teyit edilmeye ihtiyacı var; sağcı bir Yahudi, bu anlaşmayı Filistin devletinin varlığı ilkesinden dolayı reddedecektir. Tıpkı ‘Yahudi Evi’ partisi lideri ve Eğitim Bakanı Naftali Bennett ile Sağ Koalisyondan İletişim Bakanı Betzalel Smotrich’in anlaşmanın ilan edilmesinden önce ya da sonra reddettiği gibi. Netanyahu da dahil olmak üzere genel olarak sağın istediği, egemenliği olmayan özerk bir Filistin’in varlığıdır. Yüzyılın Anlaşması, ‘Filistin devleti’ fikrini yok saymamakta, ancak bunu başarmak için çeşitli koşullar getirmiştir: Yüzyılın Anlaşması bir “Filistin devleti” fikrini iptal etmedi, ancak bunu başarmak için çeşitli koşullar getirdi. Netanyahu’nun, Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkı da dahil olmak üzere anlaşmayı kabul etmesi, mutlaka kendi adına bir taviz verdiği anlamına gelmemektedir. Birincisi, Filistinliler Yüzyılın Anlaşması’nı reddedeceği için önceden belirlenmiş koşulların gerçekleştirilmesi zordur. İkincisi, İsraililerin önceki ABD projelerine karşı tutumları incelendiğinde, özellikle de sağın bu projelerin reddedilmesinde oynadığı role istinaden, “sunulan projelerin İsrail tarafından reddedilmesi” genellikle De Facto politikasını güçlendirmektedir. Çünkü projenin başarısızlığı, İsrail’in yayılmacı politikalarını uygulamaya devam edeceği anlamına geliyor. Tüm bu projeler başarısız olsa dahi, İsrail kendi hedeflerini gerçekleştirecektir. Bu nedenle, Yüzyılın Anlaşması, İsrail’in şimdiye kadar elde ettiği her şeyi meşrulaştırması

için büyük bir fırsattır. Böylece eski bir sayfayı çevirerek genişleme hedeflerine ulaşmaya devam edecektir.

Kudüs, yerleşim yerleri, Ürdün Vadisi gibi çeşitli dosyalarda İsrail zihniyeti okunduğunda, İsrail’in tepki verme değil, bir olay yaratma mantığıyla hareket ettiği görülmektedir. İsrail’in tutumu, daha önceden planlanarak belirlendiği için hedeflerini gerçekleştirmede duraksamamıştır. Örneğin, Yerleşim Bölümü Başkanı Matityahu Drobles, 1979’da Batı Şeria’da bir milyon yerleşimciyi barındırma planını onaylamış ve İsrail, o günden bu yana bu plan üzerinde çalışmaktadır. Nitekim, İsrail Savunma Bakanı, 8 Ocak 2020’de Batı Şeria’daki 400 bin yerleşimci sayısını (Kudüs istisna) önümüzdeki yıllar içerisinde 1 milyona çıkarmak için gayret ettiklerini açıkladı. Yüzyılın Anlaşması yerleşim inşaatını yalnızca 4 seneliğine durdurma çağrısı yaparken, yeni yerleşim inşa etmeyi yasaklamamaktadır. Böylece, İsrail Batı Şeria’daki yayılmacı vizyonunu gerçekleştirmeye devam edecektir. Aynı şey Kudüs için de geçerlidir. İsrail’e bağlı Kudüs İşleri Bakanlığı 1973 yılında Kudüs’teki Filistinlilerin oranını yüzde 22’ye düşürmeye karar vermiştir. Duvarın inşası, bu hedefe katkı sağlamış ve 150 binden fazla Filistinlinin Kudüs dışına çıkarılmasına neden olmuştur. Buna karşın yaklaşık 150 bin yerleşimcinin yaşadığı 3 yerleşim bloğu yerleştirilmiştir. Bu örnekler İsrail’in işgal ve sömürgeci tutumunu açıklarken, iki devletli bir çözüm ilkesini gerçekleştiren politik bir çözüm arayışında olmadığını, bilakis sürekli olarak yeni gerçekleri dayatma ilkesini uyguladığını göstermektedir.

Referanslar

İsrail Hükümet Başkanları, Araştırma ve Çalışmalar Kısmı. (2002). Al-Jazeera'den alındı:

<https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/3a7ef2co-0004-4b9f-9780-d5e5a686f7f>

El-Tafakji vb. (2014). Kudüs Şehrinde Yerleşim: Hedefler ve Sonuçlar. Filistin Araştırmaları Enstitüsü, 63. Al-Jazeera Araştırmaları Merkezi (Tarih yok).

Filistin'deki Su Projeleri: Yahudileştirmeyi Sürdüren Planlar. Al-Jazeera'dan alındı.

Al-Satri, s. (2016). Filistin İşleri Dergisi'nde (1971-199) Arap-İsrail Çatışmasının Resmi Siyasi Çözümüne İlişkin Projeler. Gazze: İslam Üniversitesi- Gazze.

El-Liheybi. (2012). Amerika Birleşik Devletleri'nin Filistin Mülteci Sorununa İlişkin Tutumu. Amman: Ghaida Yayıncılık ve Dağıtım Evi.

Al-Mabhouh. (2012). İslami Direniş Hareketi Siyasi Düşüncesinde Muhalefet (Hamas) 1994-2006. Analitik Çalışma. Beyrut: Al-Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi.

Obama ve Barış: Yedi Kurak Yıl. (2015). Al-Jazeera'den alındı:

<https://www.aljazeera.net/encyclopedia/events/2015/11/12/%D8%A3%D9%87%D9%85-%D9%85%D8%AD%D8%B7%D8%A7%D8%AA-%D8%AC%D9%87%D9%88%D8%AF-%D8%A3%D9%88%D8%A8%D8%A7%D9%85%D8%A7-%D8%A8%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%81%D8%A7%D9%88%D8%B6%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3>

İsrail Başbakanları. (2020). İsrail Dışişleri Bakanlığı web sitesinden alındı:

<https://mfa.gov.il/MFAAR/InformationaboutIsrael/GovernmentInIsrael/Pages/the%20prime%20ministers.aspx>

Seyyidi Ahmed. (2002). İsrail siyasi partileri. Al-Jazeera'den alındı:

<https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/9e3fc5a3-a09d-4f27-b9ce-84832758e7db>

Sesalem, S. (2005). 1947-1977 Filistin Sorununu Çözme Projeleri. Gazze: İslam Üniversitesi- Gazze.

Ghannam, a. (2013). Filistin-İsrail Çatışmalarını Çözmede Amerikan Rolü "1991-2010 Modelinde İki Devletli Bir Çözüm. Gazze: El-Ezher Üniversitesi

Amerika Birleşik Devletleri Başkanları Listesi. (2017). Wikipedia'dan alındı:

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D9%82%D8%A7%D8%A6%D9%85%D8%A9_%D8%B1%D8%A4%D8%B3%D8%A7%D8%A1_%D8%A7%D9%84%D9%88%D9%84%D8%A7%D9%8A%D8%A7%D8%AA_%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AA%D8%AD%D8%AF%D8%A9

Arşiv ve Bilgi bölümü. (2013). Bugün Filistin Arşivi Bülten: Kasım 2013: Beyrut: Al-Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi.

Camp David II Zirvesi 2000. (2015, 11 11). Al-Arabi Al-Jadeed'den alındı:

<https://www.alaraby.co.uk/encyclopedia/2015/10/11/%D9%82%D9%85%D8%A9-%D9%83%D8%A7%D9%85%D8%A8-%D8%AF%D9%8A%D9%81%D9%8A%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-2000>

Qwant ve. (2002) Barış süreci: 1967'den Bu Yana Amerikan Diplomasisi ve Arap-İsrail Çatışması. Riyad: Obeikat Kütüphanesi.

Filistin Araştırmaları Enstitüsü. (1978). Camp David Anlaşması ve Tehlikeleri. Beyrut: Filistin Araştırmaları Enstitüsü.

Naktal, s. A. (2015). Amerika Birleşik Devletleri'nin 1978-1993 Filistin Meselesi Üzerindeki Konumu (tarihsel çalışma). Amman: Dar Al-Moataz.

Wafa. (2020, 1). Yüzyılın Anlaşması ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Filistin Davasını Tasfiye Etmeye Yönelik Plan ve Projeleri. Filistin Ulusal Bilgi Merkezi'nden alındı:

http://info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=USoqTTa27727420149aUSoqTT&__cf_chl_jschl_tk__=36702a57252df9bd577e32e14b3704a26c8977d1-1580378467-o-AQff3JzVgF5srSY_OOa6uJstz-W6FbR8jI9DZZlqT8CoBAjzTKMFnkBG6KP7gdp-GbLFuJ7RpK1bNSrEoM53XVuZ2gU5EGfSIJzVzKsgFMMN4jo-xglQUMM

Ajanslar. (2020, 18). İsrail Savunma Bakanı Batı Şeria'da bir "milyon" yerleşimci istiyor. Sky News'ten alındı:

<https://www.skynewsarabia.com/middle-east/1311122-%D9%88%D8%B2%D9%8A%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%81%D8%A7%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%95%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D9%8A%D9%94%D9%8A%D9%84%D9%8A-%D9%8A%D8%B1%D9%8A%D8%AF-%D9%85%D9%84%D9%8A%D9%88%D9%86-%D9%85%D8%B3%D>

Beinin, J. ve Hajjar, L. (2014). Filistin, İsrail ve Arap-İsrail Çatışması. Orta Doğu: Orta Doğu Araştırma ve Enformasyon Projesi.

HAMDİ, O.A. (2018). Arap-İsrail Çatışmasına Yönelik Amerikan Dış Politikası. Insight Turkey, 20 (2), 251-272. [Http://www.jstor.org/stable/26390316](http://www.jstor.org/stable/26390316) adresinden erişildi.

Lebow, R.N. (1968). Woodrow Wilson ve Balfour Deklarasyonu. Modern Tarih Dergisi, 40 (4), 501-523. [Http://www.jstor.org/stable/1878450](http://www.jstor.org/stable/1878450) adresinden alındı.

Trump Yönetimi. (2020 yılında). Refah Barışı, Filistin ve İsrail Halkının Yaşamını İyileştirme Vizyonu.

YAZAR HAKKINDA

Feras Ali Qawasme Filistinli bir araştırmacıdır. Hâlihazırda Malezya'daki Malaya Üniversitesi'nde Kamu Politikaları alanında doktora eğitime devam etmektedir.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeterek araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org